

УРОК № 12

Тема уроку: Особливості сучасного постіндустріального розвитку Німеччини.

Мета: визначити особливості сучасного постіндустріального розвитку країни, домінуючі складники третинного сектору, особливості аграрного сектору, характерні риси просторової організації господарства; ознайомити з промисловими виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. сформувати знання про модель економічного розвитку, що визначає місце країни у міжнародному поділі праці (МГПП), її зовнішні економічні зв'язки з іншими державами;

активізувати навчальну діяльність учнів за допомогою комп’ютера; розвивати вміння працювати з картами, додатковою літературою, тестами, висловлювати власні думки; виховувати основні світоглядні ідеї, зацікавленість предметом, підтримувати інтерес до нових засобів навчання, прагнення до активної життєвої позиції.

Хід уроку

Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни

Німеччина першою з високорозвинутих країн перейшла до **постіндустріальної економіки**. У структурі ВВП знизилася частка первинного та вторинного секторів економіки та зросла частка третинного сектору. Зокрема, скоротився випуск продукції традиційних виробництв вторинного сектору – чорної металургії, суднобудування, виробництва тканин та одягу. У чорній металургії перенесений акцент з виплавки сталі на виробництво труб, інших сталевих виробів, машин та обладнання. За таких умов у старому промисловому районі Німеччини Рурі після структурних змін домінування важкої промисловості зійшло нанівець. Натомість сформувався третинний сектор, що представлений торговими концернами, великими підприємствами з логістики.

У Німеччині **триває реіндустріалізація**. У сучасній німецькій переробній промисловості 100 найбільших фірм дають 60 % загального обігу і забезпечують роботою понад 50 % усього населення. Продукція **концернів BASF, Hoechst i Bayer** становить понад 30% продажів хімічного виробництва Німеччини. **Siemens i Bosch** виробляють 20% електротехніки, **Daimler-Benz i Volkswagen** забезпечують 15 % виробництва автомобілів, компанія **Merck** – один з лідерів світового фармацевтичного ринку. Дрібні та середні виробники створюють близько половини ВВП у країні та забезпечують понад 60 % робочих місць.

ДОМІНУЮЧІ СКЛАДНИКИ ЕКОНОМІКИ НІМЕЧЧИНІ		
ТРЕТИННІЙ СЕКТОР	ВТОРИННІЙ СЕКТОР	ПЕРВИННІЙ СЕКТОР
<ul style="list-style-type: none"> Фінансова діяльність Транспорт Державне управління Туризм Освіта та наука Торгівля	<ul style="list-style-type: none"> Виробництво машин та устаткування Хімічні виробництва Виробництво харчових продуктів і напоїв Відновлювальні джерела енергії	<ul style="list-style-type: none"> Тваринництво: <i>скотарство, свинарство, Птахівництво</i> Рослинництво: <i>пшениця, цукровий буряк, ріпак, льон-довгунець, хміль, виноград</i>

Домінуючі складники третинного сектору

Соціальна спрямованість державної економічної політики призвела до росту значення в національній економіці Німеччини *сфери послуг*. Її частка у ВВП країни становить 78 %. Особливе місце посіли *фінансова діяльність, транспорт, державне управління, туризм, освіта та наука, торгівля*. Всесвітньо відомими є німецькі *біо- та інформаційні технології*.

Фінансова система Німеччини вирізняється високим ступенем централізації капіталу. Німецькі банки є крупними акціонерами промислових компаній та компаній сфери послуг. Через те вони активно втручаються в процес прийняття бізнес - рішень. Серед банків головну позицію посідає *Deutsche Bank*, який є *найбільшим у Євросоюзі*. Провідні німецькі банки мають свої дочірні філії в інших країнах Європи.

Франкфурт-на-Майні є найбільшим фінансовим і біржовим центром Німеччини. У ньому розміщуються Федеральний банк, штаб-квартири багатьох комерційних банків. Барометром стану німецької економіки вважають Франкфуртську фондову біржу. Вона відбиває ціни на акції 30 найбільших німецьких компаній.

У зв'язку з центральним розташуванням у Європі та віддаленістю більшої частини території країни від моря важливе значення має розвиток *транспорту*. За пасажиро- та вантажообігом першість утримує *автомобільний транспорт*. Після США Німеччина має *найбільшу мережу автомагістралей у світі*. За протяжністю *залізниць Німеччина є лідером у Європі*. Мережею високошвидкісних залізниць Німеччина сполучена з Бельгією, Францією, Швейцарією. Великими залізничними *вузлами є Гамбург, Берлін, Франкфурт-на-Майні та Мюнхен*.

Основні зовнішні торговельні перевезення забезпечує *морський транспорт*. Найбільшими *морськими портами є Гамбург і Бремен*. Авіаційний транспорт відіграє важливу роль у перевезенні пасажирів на великі відстані. До *найбільших аеропортів-хабів світу належить аеропорт «Франкфурт»*, пасажирообіг якого становить 61 млн пасажирів на рік. Важливе значення для здійснення економічних зв'язків усередині країни відіграє річковий транспорт. Найважливішим *міжнародним річковим шляхом є Рейн. Канал Рейн – Майн – Дунай* є водним шляхом сполучення між Північним і Чорним морями.

Поряд з торгівлею найбільшим сектором у сфері послуг Німеччини є *міжнародний туризм*. Щорічно Німеччина приймає 31,5 млн осіб. *Найпопулярнішими туристичними містами є Берлін, Мюнхен, Гамбург, Баден-Баден*.

Велике значення в економіці Німеччини мають освіта та наука. Найкращими *вищими Європи є університети Мюнхена, Хайдельберга, Берліна, Бонна, Дрездена*.

Німеччина – один із світових осередків розвитку наукових досліджень. У країні працюють три із сіми найкращих технопарків у світі, що їх називають «*Силіконовою долиною ХХІ століття*»: у Мюнхені, Гамбурзі та Дрездені. З федерального та місцевих бюджетів фінансиуються дослідження у сферах охорони здоров'я, програмового забезпечення, телекомунікацій, мультимедіа, мікроелектроніки.

Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни

Німеччина належить до найбільших у світі виробників транспортних засобів, верстатів, приладів, електроніки, хімічних речовин, зокрема фармацевтики, харчових продуктів і напоїв. Найбільші німецькі концерни мають свої філії, виробничі та науково-дослідницькі потужності по всьому світу.

Одним зі стовпів німецької промисловості є *багаторофільне машинобудування*. На Німеччину припадає понад 20% світового експорту машин. Щодо найважливішого – *виробництва автомобілів* країна посідає 4-те місце в світі та 1-ше в Європі за кількістю випущених автомобілів. П'ять найпопулярніших у світі автомобільних компаній: німецькі «Даймлер-Бенц», «БМВ» та «Фольксваген», а також американські, дочірні філії яких працюють у Німеччині, – «Опель» та «Форд» випускають на території країни понад 90% усіх автомобілів. *Головними центрами автомобільної промисловості є Вольфсбург, Рюссельсгайм, Кельн, Штутгарт, Мюнхен.*

Німеччина посідає 1-ше місце в Європі за виробництвом морських суден, що розвинуте біля морського узбережжя Гамбурга, Бремена. Але це виробництво дуже залежить від іноземних замовлень. Країна спеціалізується на виробництві *військових кораблів*, а також *річкових прогулянкових і круїзних суден*.

Німеччина бере участь у міжнародних проектах з *випуску пасажирських літаків, військової та ракетної техніки*.

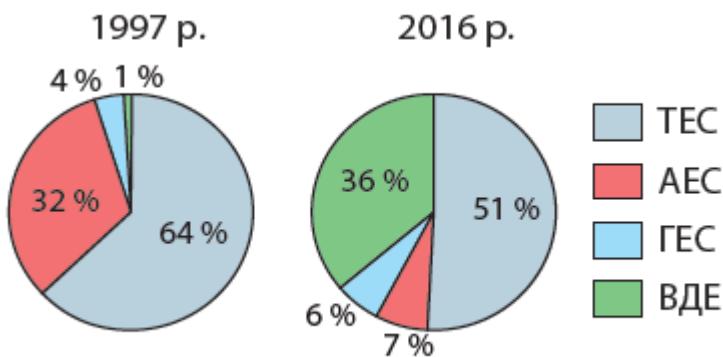
Велике значення мають також *верстатобудування та точне машинобудування*. Країна відома своєю оптикою (компанія Carl Zeiss), виробництвом *годинників і годинникових механізмів, дитячих іграшок, товарів для моделювання*. Найбільшим виробником *побутової техніки* тривалого використання є концерн Siemens.

Ще з кінця XIX ст. Німеччина стала *світовим лідером у розвитку хімічного виробництва*. Нині за обсягами виробництва країна поступається лише Китаю, США та Японії. У світі відомі німецькі хімічні концерни Aventis, Bayer, Bosch, BASF. Основною продукцією хімічних виробництв Німеччини є *пластмаси та інші полімери, фарби, косметичні засоби*.

Німеччина – один із найбільших виробників харчових продуктів і напоїв у Європі. У харчовій промисловості країни переважають підприємства середнього та малого бізнесу, чисельність персоналу яких до 250 осіб. Основними є виробництва *м'ясних та молочних продуктів, пива, виноградних вин, пивоварення та виробництва кондитерських виробів*.

кондитерських виробів. Успіх німецької продовольчої продукції ґрунтуються на високій якості та смаку, безпеці, оптимальній ціні. М'ясні вироби, такі як *шварцвальдська шинка або франкфуртські сосиски, сири «Едамер» та «Гауда», відомі у світі.*

За *виробництвом електроенергії* (648,4 млрд кВт/год – 2016 р.) Німеччина посідає *7-ме місце в світі та 1-ше в Європі.* Економіка Німеччини налаштована на перехід *від ядерної та викопної енергії до ВДЕ та енергоефективності.* Цей проект назвали *«німецьким енергетичним поворотом».* Сонячні панелі та вітрові турбіни забезпечують до половини споживаної електроенергії. Перехід до ВДЕ зміцнив малий та середній бізнес, а також уможливив самостійне виробництво відновлюваної енергії. В Німеччині відбувається *сільська енергетична революція.*

Особливості аграрного сектору

Аграрний сектор Німеччини вирізняється *високим ступенем концентрації та індустриалізації.* В агропромисловій сфері країни зайнято близько 20 % населення.

В аграрних відносинах переважають *малі родинні ферми з наділами землі до 20 га.* В останні десятиліття зростає частка великих господарств, що перевищують 50 га, особливо на півночі країни. Кредитуванням та фінансуванням аграрного сектору, а також регулюванням ринків збути сільгоспрудукції опікується держава. Нині Німеччина перетворилася на одного з *найбільших в Європі сільськогосподарського виробника.* Водночас країна не задовольняє потреб населення у продовольстві, тому є одним з найбільших імпортерів сільгоспрудукції.

Високопродуктивне *тваринництво дає 70 % вартості сільськогосподарської продукції.* Німеччина має велике поголів'я *великої рогатої худоби, свиней, домашньої птиці.* Найбільший прибуток дає *молочне господарство,* головними районами розвитку якого є *Північнонімецька низовина та Приальпійський район.* Свинарство, птахівництво та м'ясне скотарство розвинуті повсюдно. Вони працюють на імпортних кормах або на власних картоплі, кормових коренеплодах або відходах виробництва цукру. На основі тваринницької

сировини налагоджено *виробництво ковбас, твердих сирів, вершкового масла, сметани*.

У *рослинництві кормові культури переважають над продовольчими*. Для потреб тваринництва вирощують *кормовий буряк, кукурудзу, ячмінь, конюшину, люцерну*. Багато фуражного зерна імпортується.

Із *зернових* культур вирощують *пшеницю та жито*. Спеціальні сорти *ярого ячменю* вирощують для виробництва *пива*. Крім того, у Німеччині налагоджено виробництво *технічних* культур: *цукрового буряку, льону-довгунцю, ріпаку, соняшнику, тютюну*. Через традиційне для країни виробництво пива *національною культурою став хміль*. У міжгірних улоговинах вирощують *виноград та овочі*. На Північнонімецькій низовині на кислих дерново-підзолистих ґрунтах культивують багато *картоплі*. На півночі країни картоплю усе більше витісняє *кукурудза*, що її тут використовують для кормів у тваринництві.

Характерні риси просторової організації господарства

На території Німеччини склалися *три великі регіони*, що відрізняються своєю спеціалізацією: *Південний, Північний та Східний*.

Південний регіон розвивається найбільш динамічно. Там сконцентровано *новітні виробництва, потужні науково-дослідні та освітні центри* країни: *Мюнхен, Штутгарт*.

Північний регіон – старий виробничий район, що склався з орієнтуванням на сировинний чинник. Його найбільш відчутно торкнулася реіндустріалізація. Частину старих виробництв було ліквідовано, інша – зазнала модернізації. Осередками Північного регіону є *Рур, Гамбург, Бремен*.

Східний регіон – це «*нові землі*», які увійшли до складу ФРН у 1990 р. Там відбулося глибоке *реформування економіки на основі поглинання планового господарства*, що панувало протягом 40 повоєнних років, ринковою системою господарювання. Інтеграція та модернізація економіки східних земель ще становить проблему.

Зовнішні економічні зв'язки

Особливістю німецької економіки є її експортна орієнтація. *Основні торговельні партнери Німеччини – це країни ЄС*. Крім того, країна веде активну торгівлю з *США, Індією, Китаєм, Японією*. Велика увага приділяється присутності німецьких фірм на ринках країн Південно-Східної Азії, Латинської Америки, Південної Африки. Серед експортних товарів переважають *машини, транспортні засоби, хімікати, метали та вироби з них, харчові продукти, тканини*. Високий попит в Європі мають *німецька поліграфічна продукція, порцеляна, зброя, мереживо, хутряні вироби, музичні інструменти, побутова техніка, оптичні пристлади, спортивний одяг та інвентар, пиво*.

Значне місце у зовнішніх зв'язках Німеччини посідає *діяльність на ринку капіталу*, причому серед інвестицій переважають капіталовкладення в економічно-розвинуті західноєвропейські країни та США. До Німеччини традиційно

інвестують капітал США (до 30 % всіх іноземних інвестицій). Близько чверті промислової продукції Німеччини виробляється на підприємствах з участю іноземного капіталу.

Міжнародні зв'язки України з Німеччиною

Німеччина була і залишається *одним з головних економічних партнерів України*, що *експортує в нашу країну продукцію машинобудування, автомобілі, побутову техніку, електроніку, харчові продукти та товари народного споживання*. Особливе місце у німецько-українських відносинах належить інвестиційному співробітництву. *За обсягами прямих інвестицій в економіку Україну ФРН посідає 2-ге місце (після Кінту)* серед країн світу. Співробітництво в соціальній сфері охоплює широкий діапазон питань: охорона навколошнього середовища, гуманітарна та технічна допомога, телекомунікації, культура, вища освіта та науково-дослідницька діяльність тощо. *Україна представлена в Німеччині представництвами у Берліні та Мюнхені.*

ДІЗНАТИСЬ БІЛЬШЕ

1. <https://youtu.be/8IJzZSVRpbU>
2. <https://youtu.be/rLUt9fYqd8M>
3. <https://youtu.be/VAD66Lfi0Mo>

ЗАВДАННЯ

1. Уважно прочитайте поданий матеріал. Зробіть конспект.
2. Опрацювати параграф підручника Безуглій В.В. Географія (рівень стандарту): підручн. для 10 кл. закл. заг. серед. освіти навч. закл. – Київ: Генеза, 2018. – 192 с. § 7.